

Yttrande över remissen Lokal och regional klimatomställning inför den kommande klimatpolitisk handlingsplan 2023, M2022/01830

Region Västerbotten tackar Länsstyrelsen i Uppsala för den gedigna rapport de tagit fram som underlag till kommande klimatpolitisk handlingsplan och lämnar här våra synpunkter och kommentarer.

Generella synpunkter

Tre viktiga underlag till den klimatpolitiska handlingsplanen

Utredningen *Lokal och regional klimatomställning* är ett av tre underlag till den klimatpolitiska handlingsplanen. Tillsammans är de tre underlagen viktiga för den svenska klimatomställningen

Den gröna industriella omställningen som pågår i Norra Sverige är unik och skapar många möjligheter. Den påverkar hela samhället, människorna, kommunerna, regionerna, infrastrukturen och företagen. Den skapar stora möjligheter men ställer även krav på samhället. Det är av stor vikt att såväl företag, kommuner, regioner som infrastruktur ges fortsatta möjligheter att gå i takt med den snabba utvecklingen och Region Västerbotten vill betona att de tre underlagen tillsammans innehåller viktiga förslag för utformningen av svensk klimatpolitik och utgör en helhet som inte bör brytas isär.

Utredningen Lokal och regional klimatomställning innehåller bra och efterlängtnade förslag

I norra Sverige ser kommuner och regioner hur industrin i många fall går före i klimatomställningen och kommuner och region ser ett stort behov stärka klimatarbetet i den egna organisationen. Länsstyrelsen i Uppsala län har gjort ett gediget arbete och tagit fram många bra och välkomna förslag som skapar en helhet och som har förutsättningar att fungera väl som stöd för kommuners och regioners klimatomställning

Region Västerbotten stöder eller tillstyrker, med vissa kommentarer, alla förslag i denna utredning utom förslaget att stärka länsstyrelsens roll i det regionala energi- och klimatarbetet. Vi återkommer till utredningens olika förslag nedan.

Samordning och samverkan är medel – håll blicken mot målet dvs samhällets faktiska klimatomställning

Utredningens förslag är bra, men handlar i huvudsak om kunskapsutveckling, samordning och struktur för klimatarbetet. Dessa är medel för att åstadkomma klimatomställning. Målet måste vara att åstadkomma verklig klimatomställning. Det finns alltid en risk att den typ av satsningar som föreslås stannar vid just kunskapsutveckling, samordning och samverkan och att de verkliga förändringsprojekten, såsom investeringar och implementering av kända och fungerande

teknik, uteblir. Därför anser Region Västerbotten att det är viktigt att utredningens förslag i praktiken genomförs på ett sätt som tydligt stödjer konkret förändring i kommunernas och regionernas geografier och utformas i nära samarbete med kommuner och regioner.

Förslag 1. Nationell samordnare för färdplan för kommuner och regioners klimatomställning

Förslag 1.1 Uppdrag som förändringsledare med kansli

Region Västerbotten ser positivt på strukturen med en nationell samordnare kopplat till regionala och lokala färdplaner. Det är en struktur som redan testats i Fossilfritt Sverige och har visat sig fungera bra, och Region Västerbotten ser stora fördelar med att det arbetssättet kan fortgå.

Förslag 1.2 Färdplan för kommuner och regioners klimatomställning

Utredningen föreslår att en färdplan ska tas fram av kommuner och regionen som är kopplad till medel för genomförande. Region Västerbotten tillstyrker förslaget

Utredningen föreslår också att färdplanerna ska finnas med tre olika nivåer av åtaganden som kommuner och regioner kan ansluta sig till. Region Västerbotten anser att systemet med endast tre nivåer kan bli ett problem. Det finns många olika typer av kommuner med olika utmaningar beroende på exempelvis befolkningsstorlek, geografisk storlek, klimat, infrastruktur, bebyggelsestruktur, naturresurser, näringslivsstruktur med mera. Vi tror att det behövs en större flexibilitet i systemet med färdplaner, annars finns en risk att kommuner kommer att uppleva färdplanen som en krånglig administrativ överbyggnad i stället för ett realistiskt och motiverande stöd för kommunens klimatomställning.

Förslag 1.3 Kompetenslyft för klimatet - leda klimatomställning med helhetssyn

Region Västerbotten tillstyrker förslaget om ett kompetenslyft för klimatet för lokal och regional ledningsnivå. På samma sätt som att färdplanen behöver vara lokalt anpassad behöver även utbildningen vara det. Region Västerbotten föreslår att utbildningen kopplas till processen med att ta fram en färdplan för kommunen. På så vis blir utbildningen direkt tillämpbar och relevant när strategiska beslut ska fattas på lokal och regional nivå.

Förslag 2. Myndighetslyft för kommuners och regioners klimatomställning

Förslag: 2.1, 2.2 och 2.3 Samverkan, kunskapsarena och rådgivningscentral

Region Västerbotten delar utredningens analys att samspelet mellan statliga myndigheter är för svagt och det är positivt att de förslås få ett tydligt uppdrag att samordna sitt klimatarbete. Region Västerbotten anser dock att 20 miljoner kronor är väl tilltaget för ett arbete som borde vara en självklar del av verksamheten. Den föreslagna kunskapsarenan kan vara ett verktyg för att nå ut och en sådan arena kan också vara ett verktyg för myndigheterna själva för att överblicka myndigheternas agerande och behovet av samspel. Vår bedömning är också att den föreslagna rådgivningscentralen för kommuner som vill testa nya lösningar på klimatutmaningen skulle kunna vara till stor nytta.

Förslag 2.4 Förstärkt uppdrag till statistikmyndigheter att utveckla statistik på lokal och regional nivå

Region Västerbotten tillstyrker förslaget att uppdra till statistikmyndigheter att utveckla statistik på lokal och regional nivå. Förslaget är viktigt. Idag används alldeles för många arbetstimmar när kommuner, regioner och länsstyrelser var för sig försöker ta fram statistik och hitta mått på klimatarbetet. Ett nationellt arbete kan bidra till kostnads-effektivt och också öka jämförbarheten mellan kommuner och regioner och förenkla uppföljningen över tid. Men även här är det viktigt att fånga upp lokala variationer och att statistiken inte blir så övergripande att kunskapen om de verkliga förutsättningarna i kommunerna går förlorade. Exempel på ett förhållande som kan ge en skev bild av en kommuns klimatarbete är kommuner med en stor besöksnäring, där exempelvis inköp av drivmedel kan bli mycket stora i förhållande till kommunens invånarantal.

Region Västerbotten känner till flera initiativ och projekt som försökt ta sig an frågan om klimatstatistik på lokal nivå. Dessa arbeten har inte gått i mål och Region Västerbotten vill skicka med att det är viktigt att ta lärdom av tidigare gjorda arbeten och identifiera eventuella hinder så att dessa kan hanteras och undanröjas i ett fortsatt arbete.

Förslag 3. Klimatomställningsfunktion på strategisk nivå hos kommuner

Region Västerbotten tillstyrker förslaget om ett årligt bidrag under 6 år till alla kommuner på en miljon kronor som ska användas för att stärka och hålla samman det kommunala klimatarbetet. Region Västerbotten delar utredningens analys om att många kommuner saknar ett långsiktigt och sammanhållet klimatarbete. I dag bygger mycket av klimatarbetet på kortsiktiga projektlösningar. Det finns ett stort värde i att det bidrag som ges till kommunerna motsvarar en hel tjänst som fullt ut kan fokusera klimatomställning. Att det finns en tydlig ingång till kommunens klimatarbete underlättar också samarbete med grannkommuner, regioner och andra aktörer.

Förslag 4. Standardiserad redovisning av klimatåtgärder

Region Västerbotten tillstyrker förslaget med samma motivering som förslag 2.4 *Förstärkt uppdrag till statistikmyndigheter att utveckla statistik på lokal och regional nivå*

Förslag 5. Förstärkt uppdrag till länsstyrelsen för att leda och koordinera energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå

Utredningen föreslår förstärkt uppdrag till länsstyrelserna och ökad finansiering för arbetet med att stödja den regionala klimatomställningen. Region Västerbotten avstyrker förslaget.

Att leda och samordna det regionala energi- och klimatarbetet ligger idag på länsstyrelserna, men energi- och klimatfrågor är starkt sammankopplade med det regionala utvecklingsarbetet och till frågor som hanteras av regionerna som infrastruktur, mobilitet, näringslivsutveckling och kompetensförsörjning, och bör därför ligga hos de regionalt utvecklingsansvariga. Att samordna det regionala energi- och klimatarbetet innebär inte ett typiskt statligt myndighetsarbete utan är idag en av de viktigaste regionala utvecklingsfrågorna.

Utredningen pekar på länsstyrelserna med motiveringen att de har vana att hantera energi- och klimatfrågorna. Region Västerbotten anser inte att detta är ett relevant motiv. Med den motiveringen skulle varken det regionala utvecklingsansvaret eller

ansvaret för infrastrukturplaneringen ha flyttats över till regionerna, men förändringen gjordes trots det, eftersom det är rimligt att de regionalt folkvalda tar ansvar för regionens utveckling.

Förslag 6. Regional upphandlingssamordning

Region Västerbotten tillstyrker förslaget att inrätta ett stöd till framför allt kommuner genom fleråriga statliga stöd för regionala funktioner för upphandlingssamordning. Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg i klimatarbetet och det kan vara svårt för i synnerhet mindre kommuner att vara uppdaterade kring alla möjligheter och utmaningar kring kommunens upphandlingar. Det är bra att stöden enligt förslaget kan sökas av olika typer av aktörer, som region, kommunförbund eller samordnande kommun.

Förslag 7. Regional mobilitets- och tillgänglighetssamordningsfunktion

Region Västerbotten tillstyrker förslaget med fleråriga statliga stöd till regionala samordningsfunktioner för ökad fossilfri mobilitet och tillgänglighet samt ökad transporteffektivitet för både person- och godstransporter.

Regioner och kommuner ansvarar för nästan all upphandlad kollektivtrafik och för en stor del av gång- och cykelvägarna. Kollektivtrafik och cykling tillsammans med mobilitetstjänster är de viktigaste alternativen till privat bil och dessa har alltså regioner och kommuner ett stort ansvar för. Elektrifiering av fordonsflottan behövs, men det räcker inte. Också transporteffektivitet behövs - mer tillgänglighet med mindre energikonsumtion.

Men det är viktigt att de statliga stöden går till konkreta förbättringar för invånare och trafikanter snarare än till utredningar och forskning. Det finns väldigt mycket kunskap och i nuläget behövs experiment, piloter och tester, även storskaliga. Beteendepåverkan och information är bra, men bygger på att det finns lösningar som fungerar och är attraktiva för användarna. Stödet behöver också kunna användas till utveckling och testperioder av nydanande kollektivtrafik-koncept inklusive trafikeringssupplägg. Förordningarna och statsstödsreglerna förhindrar inte detta - det finns modeller och lösningar för det så länge det inte är ordinarie verksamhet. Det behöver klargöras under vilka förutsättningar projektmedel och andra former av stöd kan ges från statligt håll till att både utveckla och sedan prova ut ny kollektivtrafik som svarar ännu bättre mot behoven.

Förslag 8. Ökade klimatkrav i offentlig upphandling

Region Västerbotten tillstyrker förslaget att ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ta fram vägledning för kommuners och regioners upphandling.

Yttrandet är fastställt i Regionala utvecklingsnämnden 2022-12-08 § 254

/Rickard Carstedt, ordförande, Regionala utvecklingsnämnden, Region Västerbotten